

Serbien og Montenegro
(herunder Kosovo)

137

353

Oversættelse

af

19/4'04

Analyse udarbejdet af

Den Schweiziske Flygtningemyndighed
"Schweizerisches Bundesamt für Flüchtlinge (BFF)"

Focus

Kosovo

Medicinsk bistand

Ajourført januar 2004

Kun til officielt brug

Regio Desk Europa/GUS/Asien
Quellenweg 6
CH – 3003 Bern-Wabern

4. februar 2004

Erklæring vedrørende ansvarsbegrænsning

Det foreliggende produkt blev udarbejdet af analyseafdelingen af den Schweiziske Flygtningemyndighed (BFF). Indholdet er baseret på offentlige og delvis ikke-offentlige informationskilder, som med størst mulig videnskabelig omhu blev undersøgt, analyseret og præsenteret. Rapporterne udarbejdet af analyseafdelingen gør på ingen måde krav på at give et fyldestgørende billede af et bestemt land eller en bestemt problemstilling. På baggrund af dette materiale kan der ikke tages stilling til asylrelevansen for en individuel ansøgning eller en generel flygtningestatus. Desuden kan det ikke udelukkes, at materialet indeholder ikke aktuelle, ufuldstændige, upræcise eller forkerte oplysninger. De ikke-offentlige kilder nyder en ubetinget kildebeskyttelse. Ved anvendelse af analyseafdelingens produkter mærket "Kun til officielt brug" eller "Fortroligt" skal man være opmærksom på, at BFF eller analyseafdelingen ikke må anføres som kilde over for ikke autoriserede personer. Inddragelse af ikke-offentlige kilder betyder ikke, at disse får officiel status, dvs. myndighedsstatus. Det foreliggende dokument må ikke fortolkes som politisk statement fra Schweiz eller landets myndigheder.

Indholdsfortegnelse

	Hovedkonklusion.....	3
	Indledning	3
1.	Universitetsklinikken Pristina.....	3
1.1	Ortopædisk afdeling	3
1.2	Stadig mangel på onkologi og hjertekirurgi	3
1.3	Medicinsk behandling i udlandet	4
2.	Psyriske sygdomme – generel situation	4
2.1	Universitetsklinikken Pristina – begrænsede muligheder	4
2.2	Psykoaterapeuter og (børne)psykiatere.....	4
3.	Neuropsykiatriske klinikker på de regionale hospitalet	5
3.1	Neuropsykiatrisk klinik i Prizren	5
3.2	Neuropsykiatrisk klinik Peje/Pec	5
3.3	Neuropsykiatrisk klinik i Gjilane/Gnjilane	5
4.	Børn med handicap	5
4.1	Logopædi ved Universitetsklinikken Pristina	5
4.2	Privat undervisning af logopædi-patienter.....	6
5.	AIDS – En ny sygdom i Kosovo.....	6
5.1	Andet AIDS-Rådgivnings- og testcenter i Ferizaj	6
6.	Forsyning og fremskaffelse af medicin.....	6
6.1	Hvilken medicin kan fås i henhold til KIP?	6
6.2	Vigtige nyheder vedr. private apoteker	7
6.3	Adgang til insulin	7
7.	Medicinsk behandling bliver dyrere	7
7.1	Priseksemler.....	7

-
8. Første Spitex-Plejetilbud.....8
9. Accept af mindretal i Prizren 8

Bilag 1: Kosovo – Private medicinske forebyggende undersøgelser.....9

(ikke oversat til dansk)

Hovedkonklusion

På nogle af afdelingerne på Universitetskliniken Pristina er der sket medicinsk fremskridt, specielt på den ortopædiske afdeling. I øjeblikket mangler der kun behandlingsmuligheder inden for *onkologien (kræftsygdomme)* og inden for *invasiv kardiologi (hjerteroperationer)*. Desuden kan der opstå visse problemer ved komplekse indgreb inden for *neurokirurgien* og *oftalmologien (øjensygdomme)*.

Lettere til mellemsvære psykosociale sygdomme kan almindeligvis behandles i Kosovo. De regionale hospitaler råder over egne neuropsykiatriske afdelinger, er dog nødt til at henvise vanskeligere tilfælde til Pristina. Hovedproblemet er imidlertid også her, at der mangler passende stationære strukturer til behandling af alvorligt syge mennesker, såkaldte "*Intensive Care and Emergency Psychiatric Units*" (ICEPU), som ganske vist er planlagte, men stadig ikke realiserede.

Medicinen, som er opført på WHO's liste "*Essential Drug List*" kan fås på apoteket ved Universitetskliniken i Pristina. Dette kan dog absolut ikke påstås om sundhedscentre i landområderne. Her forekommer i varierende udstrækning, at flere af WHO-listerne ikke kan opfyldes.

Logopædi-centret på Universitetskliniken Pristina er relativt dårligt udstyret. 75 logopæder tilbyder på private klinikker i Pristina, Gjilane/Gnijlane, Prizren og Peje/Pec kvalitativt bedre behandlinger.

Når det drejer sig om fremskaffelse af endog dyr medicin, er dette efterhånden reelt set kun et økonomisk spørgsmål. Behandlingsudgifterne stiger totalt set.

Det øgede antal af medlemmer af mindretal, som behandles på statshospitalerne, er meget tilfredsstillende i Prizren.

Indledning

Foreliggende Focus-rapport er et supplement til og en ajourføring af Focus-rapporten af 7. maj 2003 med titlen "Kosovo – Medizinische Versorgung – Aktualisierung April 2003" ("Kosovo – Medicinsk behandling – ajourført april 2003").

1. Universitetskliniken Pristina

Forskellige afdelinger på referencehospitalet, Universitetskliniken Pristina, gjorde i 2003 yderligere fremskridt. Det internationale samarbejde, som var koncentreret om denne region, blev yderligere udbygget.

1.1 Ortopædisk afdeling

Det er specielt *ortopædisk afdeling*, som har gjort størst fremskridt. De fleste hånd-, fod- og knæskader (menisk) kan behandles. I 2003 havde man for første gang succes med at foretage hofteoperationer. Chancerne på succes begrænses dog af lægernes manglende erfaring. Operationen er gratis, ved hospitalsindlæggelse skal der betales 40 Euro og til delvis egenfinansiering af protesen mellem 2.000 og 3.000 Euro.¹ Alvorlige skader på rygsøjlen og alvorlige deformationer kan ikke opereres. Det er heller ikke muligt at indoperere hånd-, skulder- og knæproteser.²

1.2 Stadig mangel på onkologi og hjertekirurgi

Efter som der ikke findes en *onkologi-afdeling*, kan der ikke gennemføres cancer-operationer eller stråle- og kemoterapi. I Kosovo kan cancersygdomme ikke behandles, hverken i Pristina eller på

¹ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina, 31. juli 2003.

² Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina, 31. juli 2003.

andre hospitaler. Heller ikke hjerteoperationer (*invasiv kardiologi*) og *karkirurgiske indgreb* kan gennemføres.³ På disse områder ser det ikke ud til, at tilstandene vil ændre sig inden for kort tid. Hvad angår *neurokirurgi* og *oftalmologi* (behandling af øjenssygdomme) kan der ved komplekse indgreb stadig opstå visse problemer.

Alternative behandlinger som akupunktur og homøopati praktiseres ikke.⁴ Vedrørende de sygdomme, som ikke kan behandles i Pristina, er der etableret kontakter til hospitaler i Tirana, Skopje, Sarajewo og Sofia. Hvilket af disse hospitaler patienten vil henvende sig til, afhænger af patientens personlige præferencer samt patientens økonomiske midler.⁵

1.3 Medicinsk behandling i udlandet

Sundhedsministeriet i Kosovo har en fond til rådighed med henblik på at få behandlet alvorlige sygdomme i udlandet. Behovet for støtte er imidlertid langt større end midlerne. Derfor er det fortrinsvis ansøgninger fra børn og unge, som imødekommes. Derudover havde man en separat liste fra Kosovo Protection Corps (TMK) med 900 ansøgninger fra krigsveteraner, som havde brug for proteser eller som havde alvorlige sygdomme.⁶ Men i juli 2003 var der også patienter, som tog til Italien og til Tyskland.⁷ I begyndelsen af september 2003 blev der indgået aftale med en hjerteklinik i Istanbul vedrørende en omkostningsmæssig favorabel behandling af ti patienter, som allerede havde fået bevilget deres behandling.⁸

2 Psykiske sygdomme – generel situation

Lette til middelsvære psykosociale sygdomme kan almindeligvis behandles i Kosovo. Men der mangler lukkede psykiatriske institutioner, de såkaldte "Intensive Care and Emergency Psychiatric Units" (ICEPU). Man har ganske vist planlagt sådanne institutioner, men planerne er p.t. ikke realiserede.

2.1 Universitetsklinikken Pristina – begrænsede muligheder

Psykisk alvorligt syge patienter anbringes indtil videre på neuropsykiatrisk afdeling, som er meget lidt egnet til dette formål, og hvor patienterne meget ressourcekrævende bevogtes af politiet døgnet rundt⁹ eller endda indleveres i fængslet i Istog/Istok.¹⁰ Desuden bliver patienter i akutte tilfælde også overført til stationær behandling i Pristina.¹¹

2.2 Psykoterapeuter og (børne)-psykiatere

Antallet af psykoterapeuter er ikke steget. Behandlinger hos psykoterapeut skal der i reglen betales for, og de koster mellem 20 og 60 €, delvis afhængigt af den pågældende terapeuts kvalifikationer. I Kosovo findes der kun én børnepsykiater.¹²

³ Tjenesterejse Kosovo, BFF/ARK. 24.-27. marts 2003

⁴ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 29. september 2003.

⁵ Tjenesterejse Kosovo, BFF/ARK. 24.-27. marts 2003.

⁶ KosovaLive. Pristina. 16. juni 2003.

⁷ UNMIK. Pristina. August 2003.

⁸ KosovaLive. 4. september 2003.

⁹ Tjenesterejse Kosovo, BFF/ARK. 24.-27. marts 2003.

¹⁰ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 21. februar 2003.

¹¹ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 26. februar 2003.

¹² Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina, 11. november 2003.

3 Neuropsykiatriske klinikker på de regionale hospitaler

De neuropsykiatriske afdelinger på de regionale hospitaler er i stand til at give psykisk syge mennesker rådgivning og støtte.

3.1 Neuropsykiatrisk klinik i Prizren

På den regionale klinik i Prizren er det Dr. Xhemail Dana, der er chef for den psykiatriske afdeling med 15 sengepladser. Dagligt behandles op til 20 patienter med forskellige psykiske lidelser ambulant. Alvorlige psykiske sygdomme kan på grund af manglende uddannelse og kapacitet ikke behandles psykoterapeutisk på tilfredsstillende måde. Der findes ingen kvindeafdeling, og alle patienter med alvorlige psykiske sygdomme sendes til Pristina.¹³

3.2 Neuropsykiatrisk Klinik Peje/Pec

Den neuropsykiatriske afdeling på regionalhospitalet Peje/Pec med 28 senge ledes af Dr. Gani Rama. To neuropsykiatere, Dr. Gani Rama og Dr. Mithat Bala samt psykiater Dr. Pren Rrapi behandler dagligt mellem 25 og 30 patienter, som på grund af manglende kapacitet kun kan få en behandlingstid på 15 minutter hver anden måned.¹⁴ Den stationære behandling er forbeholdt patienter med alvorlige kroniske og neurologiske sygdomme. Der tilbydes ingen egentlig psykoterapi, men kun en rådgivende samtale, som hovedsageligt drejer sig om den ordinerede medicins rigtige anvendelse.

3.3 Neuropsykiatrisk klinik i Gjilane/Gnjilane

Den neuropsykiatriske afdeling på regionalhospitalet Gjilane/Gnjilane med 11 senge ledes af neuropsykiater Dr. Qemail Rexhepi. Der findes ingen separat kvindeafdeling. Der foretages dagligt ambulant behandling af mellem 25 og 30 patienter med forskellige psykiske lidelser. Når det drejer sig om børn, gennemføres fem samtaler af 20 til 30 minutters varighed hver, men på grund af manglende uddannelse og kapacitet findes ingen egentlig psykoterapi. Stationære behandlinger er ikke mulige, og patienterne overføres til Pristina. I Gjilane/Gnjilane har man desuden et "Community Mental Health Center" (CMHC) med et tilhørende "beskyttet hus". Dette center ledes af Dr. Shkelzen Kadriu. Alle behandlinger på CMHC er gratis. Centret er godt besøgt, og nye patienter skal tilmelde sig tre måneder før de kan få behandling.¹⁵

4 Børn med handicap

For børn med lettere handicap findes der inden for det officielle skolevæsen særlige klasser. Efter spørgslen efter sådanne undervisningsmuligheder er dog meget større end det eksisterende tilbud. Mere end halvdelen af børnene passes i hjemmet eller holdes af forskellige årsager hjemme af forældrene og modtager således ingen form for undervisning. *Til dato er det ikke muligt at tilbyde særlige terapi- og støtteprogrammer af behandlingspædagogisk karakter.*

4.1 Logopædi ved Universitetsklinikken Pristina

Det relativt dårligt udstyrede logopædicenter på Universitetsklinikken i Pristina er det eneste i det albanske sprogområde. Centerleder Fatime Zeka og fem logopæder arbejder i øjeblikket med diktafon og råder således ikke over specialudstyr. Sidste år blev der gentagne gange anmodet om udstyr, som til dato stadig ikke er leveret. Presset fra patienter er stort, fordi antallet af personer med talevanskeligheder er steget voldsomt som følge af krigen. Varigheden af behandlingerne er

¹³ Den Schweiziske Flygtningehjælp. Bern. 26. august 2003.

¹⁴ Den Schweiziske Flygtningehjælp. Bern. 28. oktober 2003.

¹⁵ Den Schweiziske Flygtningehjælp. Bern. 4. november 2003.

på grund af manglende kapacitet begrænset til tre måneder ved lettere handicap og seks måneder ved svære handicap – uagtet om behandlingen hjælper eller ej. *Nye patienter må påregne en ventetid fra syv til tolv måneder.*

4.2 Privat undervisning af logopædi-patienter

Lederen af logopædi-centret i Pristina, Fatime Zeka, arbejder om eftermiddagen i sin privatklinik, som er bedre udstyret med didaktiske hjælpemidler. I sommeren 2003 blev syv patienter behandlet på klinikken, og fire ventede på at påbegynde en behandling. Behandlingerne varer en halv time, når det drejer sig om børn i børnehaveklassealderen, og en helt time for ældre børn. Behandlingstiden er ved lettere handicap to til max. tre måneder, ved alvorligere lidelser mellem seks måneder og to år. Det forekommer, at trængende patienter behandles gratis, de mere velhavende patienter betaler op til 300 € om måneden for fem ugentlige terapimøder á en halv time. Alt i alt findes der 75 logopæder i Kosovo, bl.a. i Gjlane/Gnjilane, Prizren og Pejë/Pec. Uden for Pristina er der dog altid tale om private klinikker. P.t. findes der ikke en liste over de logopæder, som har studeret i Belgrad eller Zagreb.¹⁶

5 AIDS – En ny sygdom i Kosovo

Siden slutningen af konflikten i midten af 1999 voksede prostitution og narkotikamisbrug. Også tidligere stort set tabubelagte AIDS-sygdomme er nu kendte. I begyndelsen af december 2003 blev der registreret op mod 50 AIDS-patienter.¹⁷ *Behandlingsmulighederne er meget begrænsede. Metadon-programmer kan ikke gennemføres.*

5.1 Andet AIDS-Rådgivnings- og testcenter i Ferizaj

I Pristina og Ferizaj findes der såkaldte AIDS-Rådgivnings- og testcentre. Ifølge oplysninger fra den pågældende sundhedsmyndighed råder centret over veluddannet personale og det nødvendige materiale.¹⁸ Men der var kun 80 personer, som vil undersøges¹⁹, hvilket tyder på, at dette stadig mangler at blive accepteret i samfundet.

6 Forsyning og fremskaffelse af medicin

Al medicin, som står på WHO's liste "Essential Drug List" kan fås på det apotek, som hører ind under Universitetsklinikken Pristina.²⁰ Dette absolutte udsagn må modificeres, når der er tale om landregionerne, hvilket sundhedscentret i Decan/Decani og ambulatorierne i Isniq/Decan er eksempler på. *Amitriptylin* (antidepressivum), som står på listen "Primary Health Care Essential Drugs", blev i Decan leveret for første gang af en NGO i foråret 2003. *Omeprazol*, som står på hospitalslisten "Hospital Essential Drugs List", har aldrig kunnet fås, hverken i Isniq/Decan eller i Decan/Decani.²¹

6.1 Hvilken medicin kan fås i henhold til KIP?

Hidtil fandtes der kun to muligheder at få medicin på:

- Kan fås, kan ikke fås regelmæssigt og kan ikke fås på statslige apoteker og/eller hospitalsapoteker

¹⁶ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 6. august 2003.

¹⁷ KosovaLive. Pristina. 1. december 2003.

¹⁸ KosovaLive. Ferizaj. 24. november 2003.

¹⁹ KosovaLive. Pristina. 14. august 2003.

²⁰ Tjenesterejse Kosovo. BFF/ARK. 24.-27. marts 2003.

²¹ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 6. maj 2003.

- Kan fås, kan ikke fås regelmæssigt og kan ikke fås på private apoteker.

6.2 Vigtige nyheder vedr. private apoteker

Inden for den seneste tid er de private apoteker begyndt på - når der er tale om bestemte mængder - at bestille hidtil ikke disponibel medicin i udlandet, som fx *Surmontil (Trinipramin)*, som er et antidepressivum.²² Nogle apoteker er også gået over til regelmæssigt at tilbyde hidtil ikke disponibele antidepressiva som *Seroxat (Deroxat)* eller *Zyprexa 5 og 10 mg* til priser fra 17,50, 95,50 og 129 €. ²³ I Peje/Pec kan man få antidepressiva *Seresta* (virkemiddel Oxazepam) og *Floxyfrak* (virkemiddel Fluvoxamin), på et forespurgt apotek i Pristina i stedet for *Floxyfral* kun erstatningsproduktet *Dunyrox 100 mg* til 21 €. ²⁴ Udbudssituationen på de forskellige apoteker kan variere meget, men bliver bedre og bedre. Når det drejer sig om at få skaffet medicin, er det efterhånden kun et spørgsmål om patienternes økonomiske situation.

6.3 Adgang til insulin

Nogle insulinpræparater, dog ikke alle, kan principielt altid fås. Men forsyningen er stadig usikker, og det kan skifte, hvilke præparater man kan få. Derfor er det ikke altid nemt at sikre fremskaffelse og regelmæssig forsyning med insulin.²⁵ En ampul Insulin Mixtard på 10 ml koster mellem 8 og 15 €.

7 Medicinsk behandling bliver dyrere

Der er tre faktorer, som i den seneste tid har øget tendensen til stigende udgifter til lægebehandling. Inden for det statslige medicinske område går man mere og mere over til den såkaldte "Co-Payment", dvs. medfinansiering. Det er kun bistandsklienter og patienter over 65 år, som er fritaget for denne medfinansiering.²⁶ På det regionale hospital i Gjilane/Gnjilane koster en første kontrol og en psykoterapi hver 10 €, og alle yderligere kontrolbesøg 5 €. ²⁷ Forskellige læger fra statshospitalet tilbyder på deres *private klinikker* identiske (eller bedre) behandlinger (Bilag 1).²⁸ Dette betyder ganske vist, at alle patienter har mulighed for behandling og kan få en bedre behandling end på hospitalet, men det er også væsentligt dyrere. I forbindelse med en omstrukturering af sundhedsvæsenet koncentrerer visse tjenesteydelser på enkelte hospitalscentre. Dette betyder for mange patienter længere rejsetider. "Co-Payment", køb af private, medicinske serviceydelser, privat køb af medicin og delvis længere rejser betyder, at behandlingerne alt i alt bliver dyrere.

7.1 Priseksempler

Udgifterne til private medicinske serviceydelser er relativ store. (Til sammenligning kan anføres det statslige støttebeløb for en familie bestående af fire personer, som er på 64 €).²⁹

- En behandling hos fysioterapeut koster omkring 8 €. ³⁰
- Urinkontrol koster på private klinikker eller laboratorier op til 15 €. ³¹

²² Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 6. maj 2003.

²³ Aesculap-Apoteket i Gjilane/Gnjilane. SFH. Bern. 4. november 2003.

²⁴ KIP. Pristina. 30. april 2003.

²⁵ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 11. november 2003.

²⁶ IOM. Pristina. 27. november 2003

²⁷ Den Schweiziske Flygtningehjælp. Bern. 4. november 2003.

²⁸ Tjenesterejse BFF/ARK. 24.-27. marts 2003.

²⁹ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 24. juli 2003.

³⁰ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 24. juli 2003.

³¹ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 31. juli 2003.

- Øjenundersøgelser koster i Pristina mellem 4 og 15 €. ³²
- Blodprøver koster på en privat klinik i Ferizaj ca. 5 €.

8 Første Spitex-Plejetilbud

I en lokal avis var der indrykket en annonce med følgende ordlyd: ³³

"Hjemmesygeplejen: 'Shendeti' tager sig af ikke mobile og gamle patienter samt af alle syge mennesker. 'Shendeti' kommer hver dag hjem til Dem og tager sig af den personlige hygiejne, påklædning, forplejning, måling af blodtryk og blodsukker, injektioner, tildeling af medicin, positionering af urinkatedere og meget mere. Sygeplejerskerne er et team med mangeårig erfaring fra Tyskland. Terapi og pleje sker altid i samarbejde med en læge. Det skal være bekvemt for Dem, vi kommer hjem til Dem." Adresse: Det nye forretningscenter 'Dardania', bagved det nye postkontor, tlf. 038 540 100; 044 294 059."

9 Accept af mindretal i Prizren

På det regionale hospital i Prizren har alle etniske grupper adgang til hospitalet. Ligeledes udleveres der på hospitalsapoteket medicin til alle patienter. Medlemmer af den bosniske befolkningsgruppe behandles på dette hospital, som også har bosnisk personale. ³⁴ Der kan stadig forekomme bureaukratiske problemer, fx i form af formularer affattet på albansk. *I praksis er det imidlertid således, at medlemmer af et mindretal ofte benytter sig af private medicinske strukturer, selv om det delvis kan være forbundet med væsentligt højere udgifter.*

Den Schweiziske Flygtningemyndighed (BUNDESAMT FÜR FLÜCHTNINGE)

Hovedkontoret for asylsager

(sign.)

Toni Bühler, Deskleder Europa/GUS/Asien

(sign.)

gennemset af Jgnaz Civelli, chef for analysesektionen

³² Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. 11. august 2003.

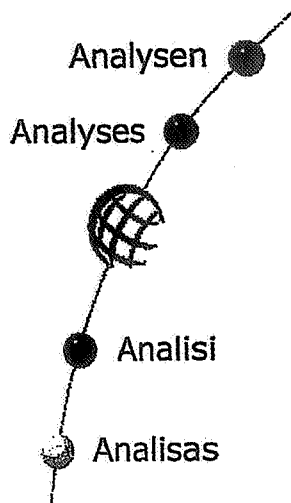
³³ Schweizisk Forbindelseskantor i Pristina. Koha Ditore. 18. december 2003.

³⁴ IOM. Pristina. 27. november 2003.

Bilag 1: Kosovo – Private medicinske forebyggende undersøgelser

(se skema på originaldokumentet)

Focus

Kosovo

Medizinische Versorgung

Aktualisierung Januar 2004

Ausschliesslich zum Amtsgebrauch

Regio Desk Europa/GUS/Asien
Quellenweg 6
3003 Bern-Wabern

4. Februar 2004

Schrankenerklärung

Das vorliegende Produkt wurde von der Sektion Analysen des Schweizerischen Bundesamtes für Flüchtlinge (BFF) erstellt. Der Inhalt basiert auf öffentlichen und teilweise nicht öffentlichen Informationsquellen, welche mit grösstmöglicher wissenschaftlicher Sorgfalt recherchiert, ausgewertet und aufbereitet worden sind. Kein Produkt der Sektion Analysen erhebt den Anspruch, ein erschöpfendes Bild zu einem bestimmten Land oder über eine bestimmte Fragestellung zu vermitteln. Es lassen sich daraus weder die Asylrelevanz eines individuellen Vorbringens noch ein allfälliger Flüchtlingsstatus ableiten. Auch lassen sich überholte, unvollständige, unpräzise oder unkorrekte Angaben nicht in allen Fällen ausschliessen. Nicht öffentliche Quellen geniessen einen unbedingten Quellenschutz. Bei der Verwendung von Produkten der Sektion Analysen mit der Klassifizierung "Ausschliesslich zum Amtsgebrauch" bzw. "Vertraulich" ist stets darauf zu achten, dass das BFF oder die Sektion Analysen gegenüber hierfür nicht autorisierten Personengruppen als Quelle nicht offenbar gemacht werden. Die Berücksichtigung von nicht amtlichen Quellen verleiht diesen keinen amtlichen Charakter. Das vorliegende Dokument kann nicht als politische Stellungnahme seitens der Schweiz oder deren Behörden gewertet werden.

Clauses limitatives

Le présent document a été élaboré par la Section Analyses de l'Office Fédéral des Réfugiés (ODR) en Suisse. Son contenu repose sur des informations aussi bien publiques qu'internes. Celles-ci ont été recherchées, exploitées et présentées le plus scrupuleusement possible du point de vue scientifique. Les documents de la Section Analyses ne prétendent pas donner une image exhaustive des pays traités ou apporter une réponse définitive aux thèmes abordés. De même, ils ne permettent pas de déduire si les arguments invoqués par une personne sont déterminants pour l'octroi de l'asile, ni si le statut de réfugié doit être accordé à cette dernière. En outre, des données dépassées, incomplètes, imprécises ou incorrectes ne sont pas totalement exclues. Par ailleurs, les sources non publiques ou internes bénéficient d'une protection absolue. En conséquence, il faut veiller à ce que les documents distribués par l'ODR ou la Section Analyses portant la mention "A l'usage exclusif de l'Administration" ou "Confidentiel" ne soient pas transmis à des personnes non expressément autorisées. A noter que l'utilisation de sources non administratives ne leur confère pas pour autant un caractère officiel. Enfin, le présent document ne peut pas être considéré comme une prise de position politique de la Suisse ou de ses autorités.

Disclaimer

The product at issue has been compiled by the Section of Analysis of the Swiss Federal Office for Refugees (FOR). The contents are based on public and partly non-public sources. All the information provided has been researched, evaluated and processed with utmost care. No product of the Section of Analysis claims to provide an exhaustive picture of a certain country or a particular matter. Nor may conclusions be drawn from it as to the merits of any claim to refugee status or asylum. Outdated, incomplete, inaccurate or incorrect information cannot be ruled out. Non-public sources enjoy unconditional protection. When using products of the Section of Analysis that are classified "exclusively for official use" or "confidential" neither the Section of Analysis nor the FOR in general must be revealed as source of information to unauthorized persons. The consideration of non-official sources does not endow these with official character. The present document is not a political statement on the part of Switzerland or its authorities.

Inhaltsverzeichnis

Kernaussage	3
Einleitung.....	3
1. Universitätsklinik Pristina	3
1.1. Die orthopädische Abteilung	3
1.2. Onkologie und Herzchirurgie fehlen weiterhin.....	4
1.3. Medizinische Behandlung im Ausland.....	4
2. Psychische Krankheiten - Generelle Situation	4
2.1. Universitätsklinik Pristina - Begrenzte Möglichkeiten	4
2.2. Psychotherapeuten und (Kinder-)Psychiater.....	5
3. Neuropsychiatrische Kliniken in den Regionalspitälern	5
3.1. Neuropsychiatrische Klinik in Prizren	5
3.2. Neuropsychiatrische Klinik Peje/Pec.....	5
3.3. Neuropsychiatrische Klinik in Gjlane/Gnjilane	5
4. Behinderungen bei Kindern	6
4.1. Logopädie an der Universitätsklinik Pristina.....	6
4.2. Privater Logopädieunterricht	6
5. AIDS - Eine neue Krankheit im Kosovo.....	6
5.1. Zweites AIDS-Beratungs- und Testzentrum in Ferizaj	7
6. Medikamentenversorgung und -beschaffung.....	7
6.1. Erhältliche von Medikamenten gemäss KIP	7
6.2. Wichtige Neuerungen bei privaten Apotheken	7
6.3. Erhältlichkeit von Insulin.....	8
7. Steigende Gesundheitskosten.....	8
7.1. Preisbeispiele.....	8

8.	Erstes Spitex-Pflegeangebot.....	8
9.	Zulassung von Minderheiten in Prizren	9
	Anhang 1: Kosovo – Private medizinische Vorsorge	10

Kernaussage

Verschiedene Abteilungen der Universitätsklinik Pristina haben weitere medizinische Fortschritte gemacht, namentlich die orthopädische Abteilung. Momentan fehlen die Behandlungsmöglichkeiten lediglich noch in der *Onkologie (Krebserkrankungen)* und der *invasiven Kardiologie (Herzoperationen)*. Zudem können in der *Neurochirurgie* und der *Ophthalmologie (Augenheilkunde)* bei komplexen Eingriffen weiterhin gewisse Probleme bestehen.

Leichte bis mittelschwere psychosoziale Krankheiten können im Kosovo im Allgemeinen behandelt werden. Die Regionalspitäler verfügen über eigene neuropsychiatrische Abteilungen, müssen jedoch schwerere Fälle nach Pristina überweisen. Das Hauptproblem ist jedoch auch dort, dass adäquate stationäre Strukturen zur Behandlung von schwer kranken Menschen, so genannte "*Intensive Care and Emergency Psychiatric Unit*" (ICEPU), zwar in Planung, aber noch nicht realisiert sind.

Die Medikamente auf der "*Essential Drug List*" der WHO sind in der Apotheke der Universitätsklinik in Pristina vorhanden. Diese Aussage trifft für Gesundheitszentren in ländlichen Regionen so absolut nicht zu. Dort weisen die WHO Listen Lücken in unterschiedlichem Umfang auf.

Das Logopädiezentrum der Universitätsklinik Pristina ist relativ schlecht ausgerüstet. 75 Logopädinnen bieten in privaten Praxen in Pristina, Gjilane/Gnjilane, Prizren und Peje/Pec qualitativ bessere Behandlungen an.

Bei der Beschaffbarkeit auch von teuren Medikamenten stellen sich praktisch nur noch finanzielle Fragen. Die Gesundheitskosten steigen insgesamt an.

Der Zugang von Minderheiten zur staatlichen medizinischen Versorgung ist in Prizren sehr gut.

Einleitung

Der vorliegende Focus ergänzt und aktualisiert den Focus "Kosovo – Medizinische Versorgung – Aktualisierung April 2003" vom 7. Mai 2003.

1. Universitätsklinik Pristina

Verschiedene Abteilungen des Referenzspitals, der Universitätsklinik Pristina, machten im Jahr 2003 weitere Fortschritte. Die internationale – auf die Region ausgerichtete – Zusammenarbeit wurde weiter ausgebaut.

1.1. Die orthopädische Abteilung

Namentlich die *orthopädische Abteilung* verzeichnete grössere Fortschritte. Die meisten Hand-, Fuss- und Knieverletzungen (Meniskus) können behandelt werden. Im Jahr 2003 wurden erstmals erfolgreich Hüftgelenkoperationen durchgeführt. Noch fehlende Erfahrungen der Ärzte können die Erfolgschancen jedoch einschränken. Die Operation ist kostenlos, für den Spitalaufenthalt müssen 40 € und für die teilweise Eigenfinanzierung der Prothese zwischen 2'000 und 3'000 € bezahlt werden.¹ Nicht operiert werden können Wirbelsäulenverletzungen und schwere Fehlstellungen. Ebenso

¹ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 31. Juli 2003.

wenig können Hand-, Schulter- und Knieprothesen eingesetzt werden.²

1.2. Onkologie und Herzchirurgie fehlen weiterhin

Da keine *Onkologie-Abteilung* vorhanden ist, sind keine Tumoroperationen, und keine Strahlen- und Chemotherapien durchführbar. Tumorerkrankungen können im Kosovo weder in Pristina noch in anderen Spitälern behandelt werden. Zudem können keine Herzoperationen (*invasive Kardiologie*) und *gefässchirurgische Eingriffe* durchgeführt werden.³ Es zeichnet sich in diesen Bereichen keine rasche Änderung ab. In der *Neurochirurgie* und *Ophthalmologie* (Augenheilkunde) können bei komplexen Eingriffen weiterhin gewisse Probleme bestehen.

Alternativmedizin wie Akupunktur und Homöopathie wird nicht praktiziert.⁴ Für Krankheiten, die in Pristina nicht behandelt werden können, bestehen Kontakte zu Spitälern in Tirana, Skopje, Sarajewo und Sofia. Welches dieser Spitäler aufgesucht wird, hängt von den persönlichen Präferenzen eines Patienten sowie dessen finanziellen Mitteln ab.⁵

1.3. Medizinische Behandlung im Ausland

Das kosovarische Gesundheitsministerium verfügt über einen Fonds, damit schwere Krankheiten im Ausland behandelt werden können. Der Bedarf an Unterstützung ist jedoch weit grösser als die Mittel. Daher wird primär Gesuchen von Kindern und Jugendlichen entsprochen. Zudem existierte noch eine gesonderte Liste des Kosovo Protection Corps (TMK) mit 900 Anträgen von Kriegsveteranen, welche Prothesen benötigen oder schwere Krankheiten haben.⁶ Im Juli 2003 begaben sich aber auch Patienten nach Italien und Deutschland.⁷ Anfang September 2003 wurde mit einer Istanbuler Herzklinik eine Behandlung von zehn Patienten, deren Gesuche bereits bewilligt worden waren, zu günstigen Preisen vereinbart.⁸

2. Psychische Krankheiten - Generelle Situation

Leichte bis mittelschwere psychosoziale Krankheiten können im Kosovo im Allgemeinen behandelt werden. Weiterhin fehlen jedoch geschlossene psychiatrische Einrichtungen, so genannte "Intensive Care and Emergency Psychiatric Units" (ICEPU). Diese sind zwar geplant, aber noch nicht realisiert.

2.1. Universitätsklinik Pristina - Begrenzte Möglichkeiten

Psychisch schwer kranke Patienten müssen weiterhin auf der dafür wenig geeigneten neuropsychiatrischen Abteilung untergebracht, dort durch Polizeikräfte aufwändig rund um die Uhr bewacht⁹ oder teilweise sogar ins Gefängnis in Istog/Istok eingeliefert werden.¹⁰ Zudem überweisen auch die Re-

² Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 31. Juli 2003.

³ Dienstreise Kosovo. BFF/ARK. 24. - 27. März 2003.

⁴ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 29. September 2003.

⁵ Dienstreise Kosovo. BFF/ARK. 24. - 27. März 2003.

⁶ KosovaLive. Pristina. 16. Juni 2003.

⁷ UNMIK. Pristina. August 2003.

⁸ KosovaLive. 4. September 2003.

⁹ Dienstreise Kosovo. BFF/ARK. 24. - 27. März 2003.

¹⁰ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 21. Februar 2003.

gionalspitäler Akutpatienten zur stationären Unterbringung nach Pristina.¹¹

2.2. Psychotherapeuten und (Kinder-)Psychiater

Die Zahl der Psychotherapeuten nahm nicht zu. Psychotherapeutische Sitzungen müssen in der Regel bezahlt werden und kosten zwischen 20 und 60 €, teilweise in Abhängigkeit von der Qualifikation des Therapeuten. Im Kosovo gibt es lediglich einen Kinderpsychiater.¹²

3. Neuropsychiatrische Kliniken in den Regionalspitälern

Die neuropsychiatrischen Abteilungen der Regionalspitäler können psychisch kranke Menschen beraten und unterstützen.

3.1. Neuropsychiatrische Klinik in Prizren

Dr. Xhemail Dana ist Chef der 15 Betten aufweisenden psychiatrischen Abteilung des Regionalspitals Prizren. Täglich werden bis zu 20 Patienten mit unterschiedlichen psychischen Leiden ambulant behandelt. Schwere psychische Erkrankungen können aus Ausbildungs- und Kapazitätsgründen nicht Erfolg versprechend psychotherapeutisch behandelt werden. Frauenabteilung ist keine vorhanden und alle Patienten mit schweren psychischen Erkrankungen werden nach Pristina geschickt.¹³

3.2. Neuropsychiatrische Klinik Peje/Pec

Leiter der 28 Betten aufweisenden neuropsychiatrischen Abteilung des Regionalspitals Peje/Pec ist Dr. Gani Rama. Zwei Neuropsychiater, Dr. Gani Rama und Dr. Mithat Bala sowie der Psychiater Dr. Pren Rrapi behandeln täglich zwischen 25 und 30 Patienten, welche aus Kapazitätsgründen lediglich alle zwei Monate einen Termin von 15 Minuten Dauer erhalten.¹⁴ Stationär behandelt werden Patienten mit schweren chronischen und neurologischen Krankheiten. Es wird keine eigentliche Psychotherapie angeboten, sondern lediglich ein beratendes Gespräch vor allem über die richtige Verwendung verordneter Medikamente.

3.3. Neuropsychiatrische Klinik in Gjilane/Gnjilane

Chef der über 11 Betten verfügenden neuropsychiatrischen Abteilung des Regionalspitals Gjilane/Gnjilane ist der Neuropsychiater Dr. Qemail Rexhepi. Es ist keine getrennte Frauenabteilung vorhanden. Täglich werden zwischen 25 und 30 Patienten mit verschiedenen psychischen Leiden ambulant behandelt. Mit Kindern werden fünf Gesprächssitzungen von jeweils 20 bis 30 Minuten Dauer durchgeführt, jedoch wegen fehlender Ausbildung und Kapazitäten keine eigentliche Psychotherapie. Stationäre Behandlungen sind nicht möglich und die Patienten werden nach Pristina überwiesen. In Gjilane/Gnjilane existiert ebenfalls ein von Dr. Shkelzen Kadriu geleitetes "Com-

¹¹ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 26. Februar 2003.

¹² Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 11. November 2003.

¹³ Schweizerische Flüchtlings Hilfe. Bern. 26. August 2003.

¹⁴ Schweizerische Flüchtlings Hilfe. Bern. 28. Oktober 2003.

munity Mental Health Center" (CMHC) mit einem angeschlossenen so genannten "Geschützten Haus". Alle Behandlungen im CMHC sind kostenlos. Das Zentrum ist bereits gut ausgelastet und neue Patienten müssen sich drei Monate im Voraus anmelden.¹⁵

4. Behinderungen bei Kindern

Kinder mit leichten Behinderungen besuchen im Rahmen des offiziellen Schulbetriebs besondere Klassen. Die Nachfrage nach solchen Schulungsmöglichkeiten ist jedoch deutlich größer als das vorhandene Angebot. Mehr als die Hälfte der Kinder werden zu Hause betreut, respektive von den Eltern aus verschiedenen Gründen zu Hause behalten und erhalten somit keinerlei schulische Förderung. *Besondere Therapie- und Förderungsformen heilpädagogischer Art sind bis heute nicht möglich.*

4.1. Logopädie an der Universitätsklinik Pristina

Das relativ schlecht ausgerüstete Logopädie-Zentrum der Universitätsklinik in Pristina ist das einzige im albanisch-sprachigen Raum. Die Zentrumsleiterin Fatime Zeka und fünf Logopädinnen arbeiten momentan mit Diktaphonen und verfügen somit über keine speziellen Geräte. Letztes Jahr wiederholt angeforderte Ausrüstungsgegenstände wurden bisher nicht geliefert. Der Patientenandrang ist gross, denn die Anzahl Personen mit Sprachstörungen hat kriegsbedingt stark zugenommen. Die Behandlungsdauer ist aus Kapazitätsgründen – ungeachtet des Erfolgs oder Nichterfolgs – auf drei Monate bei leichten beziehungsweise sechs Monate bei schwereren Störungen beschränkt. *Die Wartezeit für neue Patienten beträgt sieben bis zwölf Monate.*

4.2. Privater Logopädieunterricht

Die Leiterin des Logopädie-Zentrums in Pristina, Fatime Zeka, arbeitet am Nachmittag in ihrer besser mit didaktischen Mitteln ausgerüsteten Privatpraxis. Im Sommer 2003 besuchten sieben Patienten die Praxis und vier warteten auf einen Behandlungsbeginn. Die Sitzungen dauern eine halbe Stunde für Kinder im Vorschulalter, beziehungsweise eine Stunde für ältere. Die Behandlungsdauer beträgt bei leichten Störungen zwei bis maximal drei Monate, bei schwereren Leiden zwischen sechs Monaten und zwei Jahren. Bedürftige Patienten werden manchmal gratis behandelt, wohlhabendere bezahlen für fünf halbstündige Therapiesitzungen pro Woche im Monat bis zu 300 €. Insgesamt gibt es 75 Logopädinnen im Kosovo, unter anderem in Gjlane/Gnjilane, Prizren und Pejë/Pec. Ausserhalb von Pristina handelt es sich jedoch immer um Privatpraxen. Eine Liste der Logopädinnen, die alle in Belgrad oder Zagreb studiert haben, existiert momentan nicht.¹⁶

5. AIDS - Eine neue Krankheit im Kosovo

Seit Ende des Konflikts Mitte 1999 nahmen Prostitution und Drogenkonsum stark zu. Ebenso wurden vorher weitgehend tabuisierte AIDS-Erkrankungen bekannt. Anfang Dezember 2003 wurden gegen 50 an AIDS erkrankte Per-

¹⁵ Schweizerische Flüchtlings Hilfe. Bern. 4. November 2003.

¹⁶ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 6. August 2003.

sonen verzeichnet.¹⁷ Die Behandlungsmöglichkeiten sind sehr eingeschränkt. Methadon-Programme können nicht durchgeführt werden.

5.1. Zweites AIDS-Beratungs- und Testzentrum in Ferizaj

In Pristina und Ferizaj bestehen so genannte AIDS-Beratungs- und Testzentren. Gemäss Auskunft der zuständigen Gesundheitsbehörde verfügt das Zentrum über gut ausgebildetes Personal und das notwendige Material.¹⁸ Es liessen sich jedoch erst gegen 80 Menschen untersuchen,¹⁹ was auf eine teilweise fehlende gesellschaftliche Akzeptanz schliessen lässt.

6. Medikamentenversorgung und -beschaffung

Alle Medikamente auf der so genannten "Essential Drug List" der WHO sind in der Apotheke der Universitätsklinik Pristina vorhanden.²⁰ Diese absolute Aussage muss für ländliche Regionen relativiert werden, wie das Gesundheitszentrum in Decan/Decani und die Ambulanta in Isniq/Decan exemplarisch belegen. *Amitriptylin*, das sich auf der "Primary Health Care Essential Drugs" Liste befindet, war im Frühjahr 2003 in Decan gerade erstmals von einer NGO geliefert worden. Das auf der "Hospital Essential Drugs List" für Spitäler aufgeführte *Omeprazol* war weder in Isniq/Decan noch in Decan/Decani jemals vorhanden.²¹

6.1. Erhältliche von Medikamenten gemäss KIP

Bisher gab es die folgenden Formen der Verfügbarkeit von Medikamenten:

- In staatlichen und/oder Spitalapotheken vorhanden, nicht regelmässig vorhanden und nicht vorhanden.
- In privaten Apotheken vorhanden, nicht regelmässig vorhanden und nicht vorhanden.

6.2. Wichtige Neuerungen bei privaten Apotheken

In letzter Zeit begannen private Apotheken, bis anhin nicht verfügbare Medikamente wie das Antidepressivum *Surmontil* (*Trinipramin*) ab bestimmten Abnahmemengen im Ausland zu bestellen.²² Ebenso sind einzelne Apotheken dazu übergegangen, teure und bisher nicht geführte Antidepressiva wie *Seroxat* (*Deroxat*) oder *Zyprexa 5 und 10 mg* zu Preisen von 17.50, 95.50 und 129.50 € regelmässig anzubieten.²³ In Peje/Pec sind die Antidepressiva *Seresta* (Wirkstoff Oxazepam) und *Floxyfral* (Wirkstoff Fluvoxamin) erhältlich, in einer angefragten Apotheke in Pristina für *Floxyfral* lediglich das Ersatzprodukt *Dumyrox 100 mg* zu 21 €.²⁴ Die Angebotssituation kann von Apotheke zu Apotheke weiterhin variieren, verbesserte sich jedoch weiter. Bei der Beschaffbarkeit stellen sich für die Patienten praktisch nur noch fi-

¹⁷ KosovaLive. Pristina. 1. Dezember 2003.

¹⁸ KosovaLive. Ferizaj. 24. November 2003.

¹⁹ KosovaLive. Pristina. 14. August 2003.

²⁰ Dienstreise Kosovo. BFF/ARK. 24. - 27. März 2003.

²¹ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 6. Mai 2003.

²² Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 11. November 2003.

²³ Aesculap-Apotheke in Gjilane/Gnjilane. SFH. Bern. 4. November 2003.

²⁴ KIP. Pristina. 30. April 2003.

nanzielle Fragen.

6.3. Erhältlichkeit von Insulin

Einige, jedoch nicht alle, Insulinpräparate sind grundsätzlich erhältlich. Die Versorgung ist aber weiterhin eher unzuverlässig und die erhältlichen Präparate können wechseln. Daher sind Beschaffung und eine regelmässige Versorgung nicht immer einfach sicherzustellen.²⁵ Eine Ampulle Insulin Mixtard zu 10 ml kostet zwischen 8 und 15 €.

7. Steigende Gesundheitskosten

Drei Faktoren führen in letzter Zeit zu tendenziell steigenden Gesundheitskosten. Im staatlichen medizinischen Bereich wird zunehmend das so genannte "Co-Payment", eine Kostenbeteiligung, erhoben. Lediglich Sozialhilfeempfänger und Patienten über 65 Jahre sind von der Bezahlung ausgenommen.²⁶ Im Regionalspital in Gjilane/Gnjilane kosten eine erste Kontrolle und eine Psychotherapie jeweils 10 € und jede weitere Kontrolle 5 €.²⁷ Verschiedene Ärzte der staatlichen Spitäler bieten in ihren *privaten Praxen* identische (oder bessere) Behandlungen an (Anhang 1).²⁸ Dies führt zwar zu einer für alle Patienten gesicherten und besseren Versorgung als im Spital, ist jedoch deutlich teurer. Im Zusammenhang mit Reorganisationen im Gesundheitswesen werden gewisse Dienstleistungen auf einzelne Spitalzentren konzentriert. Dabei entstehen für viele Patienten längere Reisewege. *"Co-Payment", Zukauf privater medizinischer Dienstleistungen, privater Medikamentenerwerb und teilweise längere Reisen führen zu steigenden Gesamtkosten.*

7.1. Preisbeispiele

Die Kosten für private medizinische Dienstleistungen sind relativ hoch. (Als Vergleich kann die staatliche Fürsorgeleistung für eine vierköpfige Familie dienen, welche 64 €²⁹ beträgt).

- Eine Physiotherapiesitzung kostet um 8 €.³⁰
- Urinkontrollen kosten in Privatpraxen oder Laboren bis zu 15 €.³¹
- Augenkontrollen kosten in Pristina zwischen 4 und 15 €.³²
- Blutkontrollen kosten in einer Privatpraxis in Ferizaj ca. 5 €.

8. Erstes Spitex-Pflegeangebot

Ein Inserat in einer lokalen Zeitung lautete folgendermassen:³³

²⁵ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 11. November 2003.

²⁶ IOM. Pristina. 27. November 2003.

²⁷ Schweizerische Flüchtlings Hilfe. Bern. 4. November 2003.

²⁸ Dienstreise BFF/ARK. 24. - 27. März 2003.

²⁹ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 24. Juli 2003.

³⁰ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 24. Juli 2003.

³¹ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 31. Juli 2003.

³² Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. 11. August 2003.

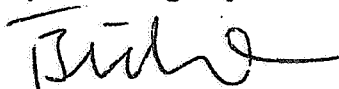
³³ Schweizerisches Verbindungsbüro in Pristina. Koha Ditore. 18. Dezember 2003.

"Der Hauspflegedienst: 'Shendeti' kümmert sich um bewegungsunfähige und alte Patienten und alle Kranken. 'Shendeti' kommt jeden Tag in Ihr Haus und kümmert sich um Körperwäsche, Anziehen von Kleidern, Verpflegung, Messung von Blutdruck und Blutzucker, Injektionen, Verabreichung von Medikamenten, Positionierung von Urinkathetern und vieles mehr. Das Schwesternteam hat eine langjährige Erfahrung aus Deutschland. Therapie und Pflege finden stets in Zusammenarbeit mit dem Arzt statt. Lassen Sie es sich bequem sein, wir kommen zu Ihnen." Adresse: Neues Geschäftszentrum 'Dardania', hinter der neuen Post, Tel. 038 540 100; 044 294 059".

9. Zulassung von Minderheiten in Prizren

Im Regionalspital von Prizren ist der Zutritt für alle ethnischen Gruppen gewährleistet. Ebenso werden an alle Patienten gleichermassen Medikamente aus der Spitalapotheke abgegeben. Angehörige der bosnischen Volksgruppe besuchen dieses Spital, welches auch über bosnische Angestellte verfügt.³⁴ Bürokratische Probleme, wie Formulare in albanischer Sprache, können noch ein Hindernis darstellen. *Im Alltag suchen jedoch Minderheitenangehörige dennoch vielfach private medizinische Strukturen auf, auch wenn dabei teilweise erhebliche Kosten anfallen können.*

BUNDESAMT FÜR FLÜCHTLINGE
Hauptabteilung Asylverfahren

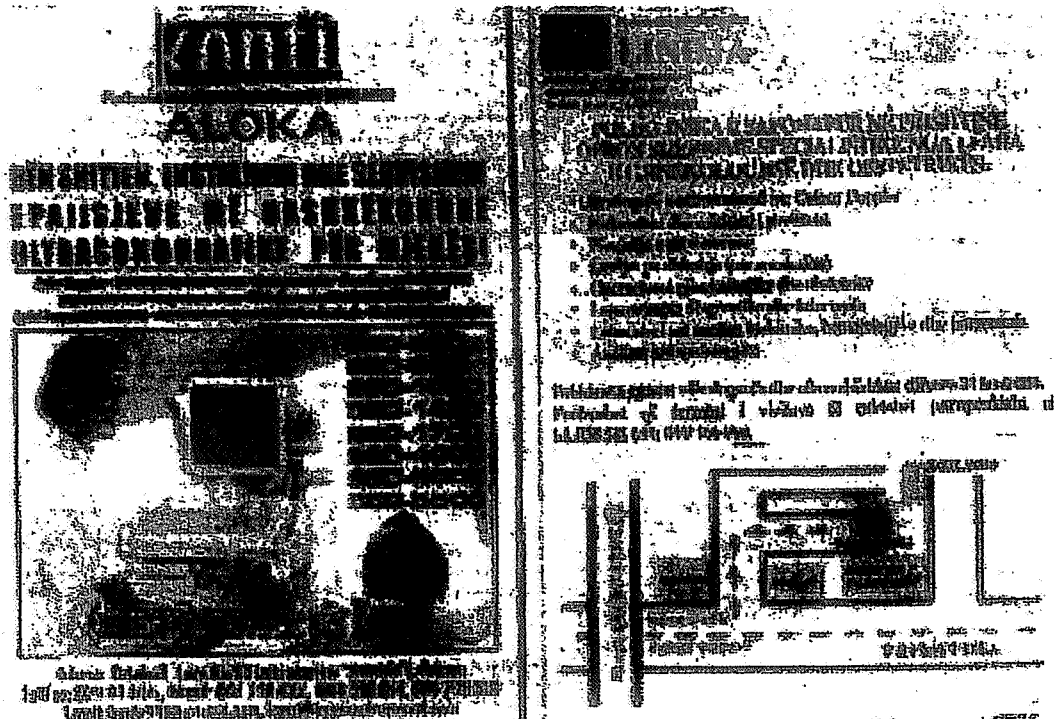
Toni Bühler, Deskleiter Europa/GUS/Asien

visiert: Jgnaz Civelli, Chef Sektion Analysen

³⁴ IOM. Pristina. 27. November 2003.

Anhang 1: Kosovo – Private medizinische Versorgung³⁵

³⁵ Koha Ditore. Pristina. 15.2.2002.